

*Лариса Коваленко,
Ірина Кичко*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Реформування соціально-економічних процесів в Україні на сучасному етапі є суперечливим і складним процесом. Економічна наука виявилась непередготовленою до науково-методологічного забезпечення його перебігу. Не було запропоновано чіткої організаційної схеми трансформаційних процесів як в Україні, так і в окремих її регіонах. Це спричинило непослідовність і суперечливість у проведенні самих реформ.

Важливість та актуальність теми, з одного боку, та її нерозробленість - з іншого - зумовлює значний інтерес до неї серед науковців. Даній проблемі присвячена і монографія М. Бутка "Реформи і регіон". Варто зазначити, що вона має чітку структуру, всю роботу пронизує єдиний науковий підхід. У роботі запропоновано шляхи виходу із кризової ситуації, яка склалась в Україні в цілому та на Чернігівщині зокрема, що підкреслює її значимість і як наукового видання, і як практичного посібника.

Монографія розрахована на широке коло читачів. Вона буде корисною як для науковців, викладачів навчальних закладів різних рівнів, студентів економічного профілю, так і для економістів-практиків, бо містить багатий статистичний матеріал, конкретні рекомендації та пропозиції у галузі реструктуризації промисловості, сільського господарства, зміни форм власності, акціонування, фінансів та бюджету.

Перш за все варто зупинитись на структурі. В монографії узагальнено дослідження автора з найважливіших напрямків економіки сьогодення:

- ринок праці;
- реформування форм власності;
- формування ринку товарів та послуг;
- інноваційні та інвестиційні процеси в регіоні;
- узагальнення екологічної та соціальної проблематики;
- фінансово-кредитна інфраструктура регіону.

Автор подає широке коло проблемних питань: взаємозв'язку рівня зайнятості з процесом реформування форм власності, участі іноземних інвесторів у трансформаційних процесах регіону, відновлення вітчизняного

ринку товарів та послуг, оптимального фінансування соціальної сфери. Саме така структура даної наукової роботи дає змогу, базуючи свої роздуми та узагальнення на реальних економічних процесах економіки досліджуваного регіону, сформулювати механізм їх зміни та удосконалення, дати відповіді на злободенні питання дня.

З приводу формування регіонального ринку праці та його реформування автор рецензованої роботи приходиться до висновку, що значні проблеми у балансуванні попиту та пропозиції на ринку праці Чернігівщина успадкувала на момент становлення державності в Україні. Але в останні роки вони ще більш загострилися. Найскладніша ситуація склалась у промисловості, сільському господарстві, будівництві. Автором обґрунтовано формулюється її причина у сільському господарстві: “відсутність протекціоністських заходів для власного товаровиробника, ейфорія крайньої полярності щодо організаційних форм ведення господарства і реформування власності, у тому числі на землю, деформація взаємовідносин з переробною промисловістю зумовили скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції щорічно у середньому на 10%, а як наслідок, і числа працюючих у цій галузі”. Серед можливих варіантів стабілізації на ринку праці в монографії зазначаються:

- вплив місцевих органів влади через спеціальні важелі на діяльність суб'єктів господарювання щодо збереження наявних робочих місць;

- економічні санкції до юридичних та фізичних осіб за погіршення ситуації на ринку праці;

- місцеві преференції підприємствам, які створюють нові робочі місця.

Простежується критичне ставлення автора до механізму банкрутства в сучасних економічних реаліях регіону. **Зазначається**, що даний механізм веде до зміни власника, не впливаючи істотно на стан ринку праці.

У тісному взаємозв'язку зі становленням регіонального ринку праці в монографії розглянуто процес реформування форм власності. **Зазначається**, що кількісний підхід до приватизаційних процесів не зумовив зростання прибутковості та рентабельності підприємств. З приводу приватизаційних процесів автором аналізуються способи приватизації державної власності (акцент ставиться на доцільності саме конкурентних способів), спільні та характерні риси приватизаційних процесів в постсоціалістичних країнах (як і більшість вчених, автор поділяє думку, що під час “... реформування соціально-економічних відносин у постсоціалістичних країнах..., як і нині в Україні, ці процеси супроводжують спад виробництва, погіршення життєвого рівня населення, зростання соціальної напруженості”); результати приватизації (відзначається, що включенню підприємств до переліку об'єктів, що підлягають приватизації, у більшості випадків не передувало глибокий аналіз їх фінансово-господарської діяльності та розробка стратегії їх подальшого розвитку в ринкових умовах, що зумовило прискорену і глибоко непродуману приватизацію шляхом формальної зміни власника).

Важливим напрямком дослідження є формування вітчизняного ринку товарів та послуг. За наведеними у виданні даними, підприємства легкої промисловості Чернігівщини за 1991-1997 роки згорнули свою діяльність на 80,6%, харчової - на 65,3%, а місцева промисловість майже повністю зупинилась. Заслужують на увагу пропозиції з даного приводу:

- розробити порядок оцінки обсягів внутрішнього ринку із загально-

державною та регіональною сегментацією;

- визначити пріоритети розвитку конкретних підприємств і надавати їм всілякі преференції для відродження виробництва;
- сформулювати чітку інноваційну політику;
- визнати доцільність сильної протекціоністської політики;
- акцентувати увагу на становленні малого бізнесу та підвищенні якості продукції.

У монографії ґрунтовно окреслені основні недоліки інноваційної політики у країні в цілому та на регіональному рівні, їх наслідки для економічного розвитку. Автор вбачає рішення цієї проблеми в розробці комплексної інноваційно-інвестиційної програми розвитку регіону, визначає схему її розробки та механізм функціонування.

Важливим аспектом монографії є те, що автор поєднує перспективи економічного розвитку регіону з проблемами екології та охорони навколишнього середовища. В економіці перехідного періоду вирішення екологічних питань відходить на другий план, що зумовлюється кризою фінансування. Тому спроба вписати цю проблему в контекст розвитку регіону заслуговує на увагу. В роботі наведено результати глибокого аналізу стану та використання природних ресурсів, екологічної безпеки населення. Разом з тим автору слід було б глибше обґрунтувати теоретичні та методологічні засади своїх пропозицій.

Не можна обійти увагою розділ монографії, присвячений туризму. Цей традиційний для нашої області вид діяльності суттєво звужений за період ринкового трансформування, хоча через десятки років закритості Україна є особливо привабливою для іноземців як держава в історичному плані. Заслужують на увагу розроблені автором пропозиції по вдосконаленню організаційного та економічного механізму розвитку туризму в регіоні.

При розгляді фінансово-кредитних відносин, що формуються на рівні Чернігівщини, досліджуються бюджетні взаємовідносини. На думку М. Бутка, концентрація найбільш прибуткових джерел у державному бюджеті та відсутність стабільних нормативів щодо закріплених доходів не несуть у собі ніяких стимуляційних навантажень для місцевих органів виконавчої влади. Особливістю обласного бюджету, відмічає автор, є покриття витрат за рахунок дотацій із державного бюджету, а основний недолік в тому, що кошти надходять нерегулярно, їх не можна спланувати. Бажано, на наш погляд, доповнити даний розділ конкретними пропозиціями щодо розмежування власних та закріплених доходів обласного бюджету, можливих джерел поповнення місцевих бюджетів взагалі.

Оцінюючи дане видання позитивно в цілому, хотілося б висловити деякі побажання: більше уваги приділити можливому механізму вирішення соціальних питань регіону, реальним методам залучення різних видів інвестицій.

1 Бутко М. П. Реформи і регіон. Ред. О. В. Ткаченко. -Чернігів: "Сіверянська думка" 1999. - 248 с.